

OPONENTSKÝ POSUDOK NA HABILITAČNÚ PRÁCU Mgr. KATARÍNY ŽEŇUCHOVEJ, PHD. SAMUEL CAMBEL NA POMEDZÍ VEDNÝCH DISCIPLÍN.

Ľudová tvorba v akejkoľvek forme je výrazným dlhodobým ukazovateľom **etnokultúrnych vlastností každého národa**, ktoré objektivizujú jeho osobitosti najmä pri porovnávaní s inými národmi. V súčasnosti v procese tzv. **globalizácie** evidujeme reálne znižovanie úlohy spomínaných etnokultúrnych osobitostí a vzájomných objektívnych rozdielov medzi etnikami. O to poučnejšia je snaha predstaviteľov **národnej inteligencie** z minulosti, ktorí vyvíjali veľké úsilie pri zhromažďovaní pokladov ľudového kultúrneho bohatstva neraz svojou celoživotnou činnosťou. Najmä v 19. storočí táto ich činnosť zohrávala nezastupiteľnú úlohu **v samouvedomovaní procese Slovákov**. V plnej miere sa uvedené konštatovanie vzťahuje na slovenské kultúrno-historické prostredie ešte aj v prvých desaťročiach 20. storočia.

A práve v uvedenom kultúrno-historickom kontexte Slovenska je habilitačná práca Mgr. K. Žeňuchovej, PhD. **cenným príspevkom** nielen k spoznávaniu výsledkov obetavej a produktívnej činnosti predstaviteľov slovenskej inteligencie akým bol **Samuel Cambel**, ale prostredníctvom analýzy Cambelovej zberateľskej činnosti sa autorka snaží aktualizovať a snáď **aj oživiť záujem** o slovenskú ľudovú slovesnosť v prozaickej podobe z relatívne nedávnej minulosti. Je zrejmé, že v čase, keď sa formovala moderná slovenská národnosť, tak mnohí jej poprední predstavitelia vychádzali predovšetkým z jazykových, textových a folklórnych zdrojov svojho národa. Analogický proces prebiehal v tom istom období aj u druhých slovanských národov, ktoré v tom období okrem Rusov ešte nemali svoju vlastnú štátnosť. Recenzovaná habilitačná práca K. Žeňuchovej zákonite vyvoláva **asociácie so súčasnosťou** a núti sa zamyslieť nad pozíciou etnokultúrnych hodnôt v našom 21. storočí, keď sa zdá, že ľudová kultúra a zvlášť jej niektoré odbory, akým je aj ľudová próza, upadajú. V tejto súvislosti sa ponúka v istom zmysle zásadná otázka:

V akom stave podľa autorky je slovenská ľudová tvorba v súčasnosti, aký je jej podiel na národnom živote a aké má perspektívy?

Vzhľadom na to, že **zberateľská práca S. Cambela** nebola zatiaľ komplexne odborne zhodnotená, je posudzovaná monografia K. Žeňuchovej evidentným prínosom pri skúmaní nielen Cambelovej zberateľskej pozostalosti, ale takisto aj podobnej činnosti na Slovensku vôbec. Autorka ponúka opis Cambelovej zberateľskej činnosti, analyzuje jeho metódy a zdôrazňuje významný prínos jeho zberateľského diela takisto **v štatistických ukazovateľoch**. Napriek tomu, že Cambel bol v prvom rade jazykovedcom, jeho analyzovaná činnosť v predloženej habilitačnej práci obsahuje značnú kultúrnu hodnotu. V habilitačnej práci záujme aj podčiarknutý **interdisciplinárny prístup**, v rámci ktorého autorka eviduje prienik dialektológie, histórie, etnografie a folkloristiky, čo je vlastne prirodzený a zákonitý postup pri podobnej zberateľskej práci Cambela a zrejme takisto iných národovcov. Je preto pochopiteľné, že sa trvalo zaradil do zoznamu slovenských zberateľov ľudovej prózy, vďaka ktorým je možné spoznávať mnohé stránky slovenskej minulosti. Skúmané dielo Cambela je porovnávané s analogickou činnosťou iných slovenských zberateľov akými boli A. Kmeť, Š. Mišík, A. Halaša, F. Šujanský, J. L. Holuby, P. Sochán a iní. V práci nájdeme aj odborné posúdenie niektorých rozdielov v ich činnosti, ba aj náznaky istej osobnej podmienenosti pri evidovaní rozdielov v ich zberateľskej a odbornej práci. Z habilitačnej práce je zrejmé, že autorka má bohatý prehľad o skúmanom diele Cambela a analyzuje ho v širších súvislostiach. Na tomto základe sa možno zamyslieť nad otázkou:

Existuje predpoklad, že objekt toho výskumu je možné rozšíriť? Ak áno, tak v akom smere?

V práci popri teoretických východiskách skúmanej témy nachádzame viaceré praktické ilustrácie ľudovej prózy z jednotlivých regiónov Slovenska. Obzvlášť záujmu niektoré ukážky

tohto žánru prózy z východného a stredného Slovenska. Napríklad v prílohe na s. 169 v rozprávaní 17 ročnej dievčiny z Pohorelej zaznamenávame jazykové prvky, ktoré sú typické pre rusínske dialekty na slovenskom východe. Podobné jazykové prvky nachádzame aj v iných dedinách Pohronia. Tá istá **slovensko-rusínska lingvokultúrna symbióza** je zachytená aj v iných častiach posudzovanej práce, napríklad na s. 73 v úryvku z rozprávania obyvateľa Orlova na severovýchodnom Spiši. Tento úryvok je v podstate rusínsky so zákonitými prvkami určitej jazykovej asimilácie, ktorej podliehajú národnostné menšiny vo väčšom etnokultúrnom celku. Aj v uvedenej súvislosti je možné diskutovať v rámci otázky: *Aký je podiel rusínskych textov ľudovej prózy v zbierke Cambela? A ako ich hodnotil sám Samuel Cambel?*

Načrtnutá téma je v práci rozoberaná v predposlednej časti 6. kapitoly, kde sú porovnávané zberateľské aktivity S. Cambela a V. Hnaťuka. Je treba pritom zdôrazniť, že ukrajinskí bádatelia vo svojej väčšine považujú Rusínov za súčasť ukrajinského národa a dodnes je táto rusínsko-ukrajinská téma v značnej miere spolitizovaná, čo sa prejavuje v osude Rusínov na Zakarpatskej Ukrajine ešte aj v súčasnosti. V monografii K. Žeňuchovej je zaevidovaný **rusínsky fenomén** na Slovensku aj cez náboženský aspekt, keď príslušníci východnej byzantskej, v súčasnosti gréckokatolíckej cirkvi, sa identifikovali a v niektorých regiónoch aj identifikujú etnonymom Rusnák, hoci ich terajšia etnokultúrna samoidentifikácia je slovenská. Týka sa to mnohých vystaňovalcov zo Slovenska na juh – najmä na územie dnešného Maďarska, Rumunska a bývalej Juhoslávie, kde si viaceré národnostné skupiny hovoria *Rusnáci*, pričom evidentne používajú východoslovenské nárečia. Hlavnou motivačnou zložkou ich etnickej identifikácie je už spomínaná príslušnosť ku gréckokatolíckej cirkvi.

Habilitačná práca K. Žeňuchovej je logicky štruktúrovaná do 6 kapitol a v ich rámci si habilitantka vytýčila 8 základných cieľov (s. 14). S určitosťou možno konštatovať, že uvedené **ciele úspešne splnila** a priniesla viaceré nové pohľady na slovenskú ľudovú prózu, ako ju zaznamenal S. Cambel. Práca sa takto zaraďuje do tohto druhu odbornej spisby na Slovensku, ktorá rozširuje poznatky o slovenskej ľudovej kultúre, ktorá je žiaľbohu na ústupe, tak ako napokon folklór vo väčšine tzn. vyspelého sveta. Pritom, ako ukazuje autorka, nejde iba o jazykovú stránku skúmaných textov ľudovej prózy. Nemenej dôležitou je obsahová stránka týchto textov, ktoré odhaľujú neraz duchovné bohatstvo našich predkov, prameniace hlboko v našej minulosti. Habilitačná práca K. Žeňuchovej nás navádza na myšlienku, že by sa podobné duchovné zdroje našej kultúry mali omnoho viac v našom živote využívať, najmä v školách a pri kultúrnej tvorbe vôbec. Súčasná **multikultúra** nemôže v žiadnom prípade nahradiť skutočné hodnoty ľudovej kultúry už aj preto, že samotný pojem **kultúra** je historicky najviac prepojený s **etnicitou**. V rôznych jej žánroch nachádzame stopy národnej minulosti, duchovného života, vzťahu k vlastnej krajine, k jej prírode a ostatným zložkám našej etnokultúry. Predložená habilitačná práca obsahuje v sebe **potenciál ďalšieho výskumu** slovenskej ľudovej prózy a na jej základe vytvára predpoklady pre ďalšie rozširovanie našich poznatkov o slovenskej ľudovej kultúre vôbec.

Berúc do úvahy všetky vyššie uvedené konštatovania navrhujem prijať habilitačnú prácu Mgr. Kataríny Žeňuchovej, PhD. za základ pre habilitačné konanie v odbore 2.1.28 Slovanské jazyky a literatúry. **Po jej úspešnom priebehu navrhujem menovanej udeliť titul „docent“ v uvedenom odbore.**

Prešov, 22.8.2016

prof. PhDr. Jozef Sipko, PhD.